

מזוזה

אחד מתשמישי המצוה היהודיים הנפוצים ביותר, אך הנחרצים ביותר, נמצא כשהוא מותקן בכניסה לבית היהודי ובכניסה לחדרי הבית- המזוזה. מגילת הקלף, המכילה שני פרקים מן התורה, היא תזכורת בלתי-פוסקת לערכים וליסודות של היהדות.

שיעור זה יבחן את השאלות הבאות:

- מהי המזוזה וכיצד היא נראית?
- אילו רעיונות יהודיים נלמדים מהמזוזה?
- מהו שכרו של קיום מצוה זו?
- כיצד המזוזה שומרת עלינו?
- כיצד מקיימים מצוה זו?

ראשי פרקים של השיעור

פרק I. מזוזה- מהי?

חלק א. כיצד נראית המזוזה

חלק ב. פרקי המזוזה

פרק II. הרעיון של המזוזה

חלק א. המזוזה מכילה את יסודות האמונה היהודית

חלק ב. ערכו של אורח חיים יהודי משמעותי

חלק ג. המסר של שלום בית

פרק III. יתרונות המזוזה

חלק א. שכר עבור קביעת המזוזה

חלק ב. מזוזה בתור הגנה

חלק ג. כוחה של המזוזה

פרק IV. הלכות המזוזה

חלק א. מצות כתיבת המזוזה וקביעתה

חלק ב. כיצד להניח את המזוזה

חלק ג. מתי ישנו חיוב לקבוע מזוזה?

חלק ד. נישוק המזוזה

חלק ה. בדיקת המזוזה

פרק I. מזוזה - מהי?

חלק א. כיצד נראית המזוזה

שְׁמַעַתְּ יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד וְאֵהְבַת אֶת
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל צַפְשֶׁךָ וּבְכָל מַאֲדֶךָ וְהָיוּ
 הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אִשְׁרָאֲנִי מִצֹּר הַיּוֹם עַל לִבְבְּךָ וּשְׁנַצַּתֶּם
 לְבַצִּיךָ וּדְבַרְתֶּם בָּם בִּשְׁבַתְךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתֶּךָ בַּדֶּרֶךְ
 וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ וְקִשְׁרַתֶּם לְאוֹת עַל יָדְךָ וְהָיוּ לְטֹטְפֹת
 בֵּין עֵינֶיךָ וְכַתְּבַתֶּם עַל מַזְוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ
 וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ תִשְׁמַעוּ אֶל מִצְוֹתַי אִשְׁרָאֲנִי
 מִצְוֹה אֲתִכֶּם הַיּוֹם לְאֵהְבָה אֶת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדּוֹ
 בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל צַפְשֶׁכֶם וּצְדַתִּי מִטֶּר אֶרְצְכֶם בְּעַתּוֹ
 יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ וְאֶסְפַּת דָּגְנְךָ וְתִירֶשֶׁךָ וְיִצְהַרְךָ וּצְדַתִּי
 עֲשֵׂב בְּשֹׁדְךָ לְבַהֲמֹתֶךָ וְאֶכְלֹת וְשִׁבַּעְתָּ הַשְּׂמֵרוֹ לָכֶם
 פֶּן יִפְתֹּה לְבַבְכֶם וְסָרְתֶם וְעַבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים
 וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם וְזָרָה אֵף יְהוָה בְּכֶם וְעֲצַר אֶת
 הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ
 וְאֲבַדְתֶּם מֵהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֶּבֶה אִשְׁרָאֲנִי יְהוָה צִוִּיתִי לָכֶם
 וּשְׁמַתֶּם אֶת דְּבַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם עַל לִבְבְּכֶם וְעַל צַפְשֶׁכֶם וְקִשְׁרַתֶּם
 אֶתֶם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם וְכַתְּבַתֶּם
 אֶתֶם אֶת בְּצִיכֶם לְדַבֵּר בָּם בִּשְׁבַתְךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתֶּךָ
 בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ וְכַתְּבַתֶּם עַל מַזְוֹזֹת בֵּיתְךָ
 וּבִשְׁעָרֶיךָ לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְצִיכֶם עַל הָאֲדָמָה
 אִשְׁרָאֲנִי צִשְׁבַּע יְהוָה לְאֲבֹתֵיכֶם לְתַת לָהֶם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם
 עַל הָאָרֶץ

חלק ב. פרקי המזוזה

המזוזה מכילה את שני הפרקים הראשונים של האמונה המרכזית של היהדות, קריאת שמע.

1. דברים ו'

ד' שָׁמַע, יִשְׂרָאֵל: ה' אֱלֹהֵינוּ, ה' אֶחָד. ה' וְאֶהְבֶּתָּ, אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ, בְּכֹל-לִבְּךָ וּבְכֹל-נַפְשְׁךָ, וּבְכֹל-מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם--עַל-לִבְּךָ. ז' וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ, וְדַבַּרְתָּ בָם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִמְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. ח' וְקִשְׁרְתָם לְאוֹת, עַל-יָדְךָ; וְהָיוּ לְטוֹטְפוֹת, בֵּין עֵינֶיךָ. ט' וּכְתַבְתָּם עַל-מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ.

21. דברים י"א

יג' וְהָיָה, אִם-שָׁמַע תִּשְׁמָעוּ אֶל-מְצֻוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם, הַיּוֹם--לְאַהֲבָה אֶת-ה' אֱלֹהֵיכֶם, וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכֹל-לִבְּכֶם, וּבְכֹל-נַפְשְׁכֶם. יד' וְנָתַתִּי מָטָר-אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ, יוֹרֶה וּמְלַקֹּשׁ; וְאֶסַּפְתִּי דָגְנְךָ, וְתִירֶשְׁךָ וַיִּצְהַרְךָ. טו' וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ, לְבִהְמֹתֶיךָ; וְאֶכְלָתָה, וְשִׂבַּעְתָּ. טז' הַשְּׁמֵרוּ לְכֶם, פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם; וְסָרְתֶם, וְעַבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים, וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם, לָהֶם. יז' וְחָרָה אַף-ה' בְּכֶם, וְעָצַר אֶת-הַשָּׁמַיִם וְלֹא-יִהְיֶה מָטָר, וְהָאֲדָמָה, לֹא תִתֵּן אֶת-יְבוּלָהּ; וְאֶבְדַּתֶּם מְהֵרָה, מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָה, אֲשֶׁר ה', נָתַן לְכֶם יַחַד וְשָׁמַתֶּם אֶת-דְּבָרֵי אֱלֹהֵי, עַל-לִבְּכֶם וְעַל-נַפְשְׁכֶם; וְקִשְׁרְתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל-יָדְכֶם, וְהָיוּ לְטוֹטְפוֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. יח' וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת-בְּנֵיכֶם, לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִמְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. כ' וּכְתַבְתָּם עַל-מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ. כא' לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם, וַיְמֵי בְנֵיכֶם, עַל הָאֲדָמָה, אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאַבְרָהָם לְתֵת לָהֶם--בְּיַמֵּי הַשָּׁמַיִם, עַל-הָאָרֶץ.

פרק II. הרעיון של המזווה

חלק א. המזווה מבילה את יסודות האמונה היהודית

1. רבנו בחיי, דברים ו': ט' - עיקרי הגרעין של האמונה היהודית כתובים במזווה.

וצריך אתה לדעת כי מתוך המצוה הזאת יתבארו לנו עקרי התורה באמונה: חדוש העולם, וההשגחה, והנבואה, שהרי בפרשה ראשונה נזכר ענין היחוד ותלמוד תורה, ובפרשה שנייה אמתת עונש ושכר, וזכרון יציאת מצרים שבו נעשים האותות והמופתים והנסים המפורסמים מחייב העקרים האלה ומעיד על שלשה דברים הללו שהן יסוד האמונה ושרשה, והם: החדוש, וההשגחה, והנבואה.... ומטעם זה נקראת בשם "מזווה" שהוא במספר שם אל"ף דל"ת, והוא גם כן נקרא שומר ישראל, וכן המזווה תשמור האדם מבחוץ והוא מבפנים. ולפי פשוטו טעם היותנו כותבין שם של שדי במזווה לפי שהאומות חושבים שהצלחת הבתים תלויה במערכת הכוכבים, ומפני שהשם הזה מושדד ומנצח המערכת, על כן נכתוב אותו לרמוז כי ממנו השפע הטוב נכנס אל הבתים לא מן המערכת.

2. ר' שמשון רפאל הירש, דברים ו': ט' - המזווה משפיעה באופן רוחני על מחשבות ופעולות בתוך הבית.

זה אשר יהווה יסוד לכל מחשבותיכם ומעשיכם, שלמענו תיתנו את כל-כולכם, וכדי להשיגו תסכנו אף את חייכם, להשגת הידע בו תאמצו את עצמכם, למענכם ולמען תורישו לילדכם, בו תעסקו יומם וליל והוא ילווה אתכם לכל אשר תפנו, ובהתאם הוא ישאיר חותמו על כל מחשבותיכם ומעשיכם: הוא אשר ירכיב את הכתב שעל משקופי דלתותיכם בבתיכם ובשערכם. ובכך תקדישו את בתי חייכם האישיים והציבוריים להיות מקומות שבהן כל זה מושג.

כל ההלכות האלו מביעות באופן ברור שהמזווה ותוכנה נועדו להשפיע על המחשבות והרגשות של בני הבתים, הגרים והעובדים בתוכם. "וקשרתם" וכתבתם", כפי שהאדם המניח תפילין שם כל מחשבותיו רצונותיו ומעשיו תחת דברי רצון ה', המצויים בתפילין, כך האדם הקובע מזווה בחדרי ביתו שם את ביתו זה, כלומר את כל החיים האקטיביים של דיירי הבית, תחת אותם הדברים. כך שהמזווה תיראה, על-ידי האדם וכל הנכנסים ועוברים דרך מפתן ביתו, כתזכורת וכאות אזהרה. ולכן קובעים אותה על ביתו ולא על גופו כאילו היה זה קמע. כגודל ההשפעה של המזווה על המחשבה ועל הרגש של דיירי הבית, וכגודל התאמת וויסות חייהם לתוכן המזווה, כך גודל ההגנה והתמיכה בתהפוכות חיי הבית שאליו הדיירים יוכלו לצפות מזה, הגדול והנורא שבשמו המנהג לעטר את בית המזווה.

3. קיצור שולחן ערוך י"א: כ"ג- הכרה באחדות ה' משפיעה על התנהגותנו.

חייב אדם להזהר מאוד במצות מזוזה מפני שהיא חובת הכל תמיד. וכל זמן שיכנס ויצא, יפגע ביחוד השם, שמו של הקדוש ברוך הוא, ויזכר אהבתו ויעור משנתו ושגיותו בהבלי הזמן, וידע כי אין דבר העומד לעולם ולעולמי עולמים אלא ידיעת צור העולם, ומיד הוא חוזר לדעתו והולך בדרכי מישורים. אמרו רבותינו זכרונם לברכה, כל מי שיש לו תפלין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו, מחזק הוא שלא יחטא, שהרי יש לו מזכירין רבים והן הן המלאכים שמצילין אותו מלחטא, שנאמר, חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם.

חלק ב. ערכו של אורח חיים יהודי משמעותי

1. רמב"ם, הלכות מזוזה, ו': י"ג- המזוזה מעירה אותנו לחיות חיי יהדות בעלי משמעות

חייב אדם להזהר במזוזה מפני שהיא חובת הכל תמיד. וכל זמן שיכנס ויצא יפגע ביחוד השם שמו של הקדוש ב"ה ויזכור אהבתו ויעור משנתו ושגיותו בהבלי הזמן. וידע שאין דבר העומד לעולם ולעולמי עולמים אלא ידיעת צור העולם.

חלק ג. המסר של שלום בית

כפי שנלמד מטה (פרק IV חלק ב') ישנם חילוקי דעות לגבי כיוון קביעת המזוזה- אם במאונך או במאוזן. הרמ"א מסכם שיש להניח את המזוזה בהטיה - דבר המייצג תנוחת פשרה. הרב יששכר פרנד מבטא את המסר הבא בנוגע לבית היהודי:

1. רבי יששכר פרנד - מכללה לרבנות, נר ישראל, בולטימור, מרילנד

פעם שמעתי הסבר יפהפה לסמליות שבהטיית המזוזה: את המזוזה מניחים על משקוף דלת הבית-הבית הוא משכנם של הבעל והאישה. הטיית המזוזה מלמדת כל זוג כיצד לבנות שלום-בית. על כל אחד מבני הזוג להיות מוכן להתפשר ו"להטות" עצמו לכיוונו של השני (משמע-להתגמש) כדי לעזור בהשגת השלווה בחיי המשפחה.

פרק III. יתרונות המזוזה

חלק א. שכר עבור קביעת המזוזה

1. תלמוד בבלי, שבת ל"ג, ב' - בית יפה.

אמר רב הונא הרגיל בנר הויין ליה בנים תלמידי חכמים הזהיר במזוזה זוכה לדירה נאה הזהיר בציצית זוכה לטלית נאה הזהיר בקידוש היום זוכה וממלא גרבי יין

2. שולחן ערוך יורה דעה רפ"ה: א' - אריכות ימים.

מצות עשה לכתוב פ' שמע (דברים ו, ד - ט) והיה אם שמוע (דברים יא, יג - כא) ולקבעם על מזוזות הפתח, וצריך לזהר בה מאד; וכל הזהיר בה, יאריכו ימיו וימי בניו. ואם אינו זהיר בה, יתקצרו.

חלק ב. מזווה בתור הגנה

1. שמות י"ב - ההגנה של המזווה נלמדת מליל הפסח במצרים.

ולקחו, מן-הדם, ונתנו על-שתי המזוזות, ועל-המזקוף - על, הבתים, אשר-יאכלו אתו, בהם.

ועברתי בארץ-מצרים, בלילה הזה, והביתי כל-בכור בארץ מצרים, מאדם ועד-בהמה; ובכל-אלהי מצרים אעשה שפטים, אני יהוה.

והיה הדם לכם לאת, על הבתים אשר אתם שם, וראיתי את-הדם, ופסקתי עלכם; ולא-יהיה בכם נגף למושחית, בהבתי בארץ מצרים.

2. מכילתא י"א - המזווה מגנה על ביתנו: והחטאים יכולים להחליש הגנה זו.

ופסח ה' על הפתח ולא יתן והלא דברים ק"ו ומה אם דם פסח מצרים הקל שאינו אלא לשעה ואינו נוהג ביום ובלילה ואינו נוהג לדורות נאמר בו ולא יתן המשחית מזווה שהיא חמורה שיש בה עשרה שמות מיוחדין ונוהגת ביום ובלילה ונוהגת לדורות על אחת כמה וכמה שלא יתן המשחית אלא מי גרם עונותינו שנאמר עונותיכם הטו אלה וגו' (ירמיה ה כה) וכתב כי אם עונותיכם היו מבדילים ביניכם ובין אלקיכם וחטאותיכם הסתירו פנים מכם משמוע (ישעיה נט ב).

3. תלמוד בבלי, מנחות ל"ג, ב' - השגחה אלוקית על בתינו.

אמר רבא: מצוה להניחה בטפח הסמוך לרה"ר. מאי טעמא? רבנן אמרי: כדי שיפגע במזווה מיד, רב חנינא מסורא אומר: כי היכי דתינטריה. אמר רבי חנינא: בוא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם, מדת בשר ודם - מלך יושב מבפנים ועם משמרין אותו מבחוץ, מדת הקב"ה אינו כן, עבדיו יושבין מבפנים והוא משמרן מבחוץ, שנאמר: ה' שומרך ה' צלך על יד ימינך (תהלים קכ"א)

4. רש"י, תלמוד בבלי, פסחים ד', א' - מי האחראי לרכוש מזווה, בעל הבית או הדייר?

חובת הדר - לפי שהיא משמרתו.

5. תלמוד ירושלמי, פאה, א' א' - ההבדל בין תכשיט יקר ערך לבין מזווה.

ארטבון שלח לר' הקדוש חד מרגלי טבא אטימיטון א"ל שלח לי מילה דטבא דכוותה שלח ליה חד מזווה א"ל מה אנא שלחי לך מילה דלית לה טימי ואת שלחת לי מילה דטבא חד פולר א"ל חפציק וחפצי לא ישווה בה ולא עוד אלא דאת שלחית לי מילה דאנא מנטיר לה ואנא שלחי לך מילה דאת דמך לך והיא מנטרא לך דכתיב (משלי ו) בהתהלכך תנחה אותך וגו'.

שני המקורות הבאים מתוך ספר הזוהר מתייחסים, אף הם, לטבעו המשגיח של המזווה.

6. זוהר ג': ש', ב'

מזוזות אותיות ז"ז מו"ת שלא נתן רשות למושחית לחבל וזו מפתחו.

7. שם, רות ק"ג, ב'

פתח המצויין במזוזה אין מוזיק ואין שטן ואין פגע רע מתקרב אליו

חלק ג. מוחה של המזוזה

1. תלמוד בבלי, עבודה זרה י"א, ב' - למרות שהיהדות אינה דת מיסיונרית המחפשת לגייר, המסר של המזוזה השפיעה על חטיבת חיילים רומאים וגרם להם להתגייר.

אונקלוס בר קלונימוס איגיר. שדר קיסר גונדא דרומאי אבתריה, משכינהו בקראי, איגיר. הדר שדר גונדא דרומאי [אחרינא] אבתריה, אמר להו: לא תימרו ליה ולא מידי. כי הוו שקלו ואזלו, אמר להו, אימא לכו מילתא בעלמא: ניפירא נקט נורא קמי פיפירא, פיפירא לדוכסא, דוכסא להגמונא, הגמונא לקומא, קומא מי נקט נורא מקמי אינשי? אמרי ליה: לא. אמר להו: הקב"ה נקט נורא קמי ישראל, דכתיב: (שמות יג) וה' הולך לפניהם יומם וגו', איגיר [כולהו]. הדר שדר גונדא אחרינא אבתריה, אמר להו: לא תשתעו מידי בהדיה. כי נקטי ליה ואזלי, חזא מזוהתא [דמנחא אפתחא], אותיב ידיה עלה ואמר להו: מאי האי? אמרו ליה: אימא לן את. אמר להו: מנהגו של עולם, מלך בשר ודם יושב מבפנים ועבדיו משמרים אותו מבחוץ, ואילו הקב"ה, עבדיו מבפנים והוא משמרן מבחוץ, שנאמר: (תהלים קכא) ה' ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם, איגיר. תו לא שדר בתריה

פרק IV. הלכות המזוזה

חלק א. מצות כתיבת המזוזה וקביעתה

1. שולחן ערוך, יורה דעה רפ"ה: א' - הקלף של המזוזה מכיל בתוכו את שני הפרקים הכתובים של קריאת שמע, כפי שנידון בחלק I. ב.

מצות עשה לכתוב פ' שמע (דברים ו, ד - ט) והיה אם שמוע (דברים יא, יג - כא) ולקבעם על מזוזות הפתח.

2. קיצור שולחן ערוך י"א: א' - ככל החדרים

מצות עשה לקבע מזוזה בכל פתח. ואפלו יש לו כמה חדרים ולכל חדר כמה פתחים העשויים לכניסה ויציאה, אף על פי שהוא רגיל רק באחד מהם, מכל מקום כולם חייבים במזוזה. ואפלו אם נתמעטו הדיורים ואינו צריך עתה רק לפתח אחד, מכל מקום כולם חייבים.

3. תלמוד בבלי, יומא י"א, ב' - מי חייב בקביעת המזוזה?

ת"ר בית הכנסת ובית האשה ובית השותפין חייבת במזוזה פשיטא מהו דתימא ביתך ולא ביתה ביתך ולא ביתהם קמשמע לן ואימא הכי נמי אמר קרא (דברים יא) למען ירבו ימיכם וימי בניכם הני בעו חיי והני לא בעו חיי אלא ביתך למה לי כדרבא דאמר רבא דרך ביאתך וכי עקר איניש כרעיה דימינא עקר ברישא.

4. רמב"ם הלכות תפילין ומזוזה ה': ד' - מצוה גדולה ולא קמע.

מנהג פשוט, שכותבין על המזוזה מבחוץ, כנגד הריח שבין פרשה לפרשה, שדי; ואין בזה הפסד, לפי שהוא מבחוץ. אבל אלו שכותבין בה מבפנים שמות מלאכים, או שמות קדושים, או פסוק, או חותמות--הרי הן בכלל מי שאין להן חלק לעולם

הבא: שאלו הטיפשים, לא די להם שביטלו המצוה; אלא שעושיין מצוה גדולה, שהיא ייחוד שמו של הקדוש ברוך הוא ואהבתו ועבודתו, כאילו היא קמיע להניח עצמן, כמו שעלה על ליבם הסכל שזה דבר המהנה בהבלי העולם.

חלק ב. כיצד להניח את המזווה

בתלמוד יש מחלוקת באיזה כיוון יש להניח את המזווה, אם כ"נגר" או כ"איסתורא", בלשון התלמוד. המקורות הבאים מגדירים את שני התיאורים הנ"ל.

1. תלמוד מנחות, ל"ג, א' - התלמוד משתמש בביטוי "נגר" עבור מזווה שנקבעה בכיוון מסוים, שבמקרה אחד נחשבה לכשרה ובמקרה אחר לא. אם היא נקבעה כ"סיכתא" אינה נחשבת כשרה. ואילו אם היא נקבעה כ"איסתורא" היא נחשבת כשרה.

אמר רב יהודה אמר רב: עשאה כמין נגר - פסולה. איני? והא כי אתא רב יצחק בר יוסף אמר: כולהו מזוזתא דבי רבי כמין נגר הוו עבידן, וההיא פיתחא דעייל ביה רבי לבי מדרשא לא הוה לה מזווה! לא קשיא: הא דעבידא כסיכתא, הא דעבידא כאסתורא.

רש"י ותוספות חולקים לגבי הכיוון הנכון להנחת המזווה.

2. שם, מנחות ל"ג, א' - כאשר ההגדרה "נגר" מתייחסת למזווה שהונחה כסיכה, באופן אופקי, אזי המזווה אינה כשרה. כאשר היא מונחת באופן אנכי, בקרסול, היא כשרה.

עשאה כמין נגר - שקבעה ותחבה בסף כנגר שתוחבין הנגרין בכותל כזה. פסולה - דמצות' לתתה באורך בסף כזה.

3. תוספות שם, הא דעבידא - כיצד הנחה אנכית יכולה להיות כשרה (כפי שמחזיק רש"י) שהרי אינה מכובדת?

הא דעבידא כסיכתא הא דעבידא כאסתורא - וקשיא לר"ת דמעומד לאו דרך כבוד הוא ... וספר תורה ולוחות שבארון מושכב ולא מעומד ... אע"פ שהיו יכולין להניחו מעומד דארון רוכו כרחבו ... וע"כ פר"ת כי סיכתא מעומד כיתידות המשכן הנועצות בארץ פסולה כאסתורא הנתון בשוק לרחבה בלע"ז קבילי"א כשרה.

4. שולחן ערוך ורמ"א, יורה דעה, רפ"ט: ו' - השולחן ערוך גורס כמו רש"י, שיש להניח המזווה בכיוון אופקי. הרמ"א חושש לדעת התוספות, ומסכם שעל המזווה להיות מונחת בהטיה, וכך תקיימנה שתי הדעות. (ראה חלק II, ג, מעלה.)

צריכה להיות זקופה, ארכה לאורך מזוזת הפתח, ויכוין שיהא שמע (דברים ו, ד) דהיינו סוף הגלילה, לצד חוץ. הגה: וכן נהגו (ב"י). אבל י"א שפסולה בזקופה, אלא צריכה להיות שכובה, ארכה לרוחב מזוזת הפתח (טור והפוסקים בשם ר"ת). והמדקדקין, יוצאין ידי שניהם, ומניחים אותה בשפוע ובאלכסון (טור והגהות מיימוני ומהרי"ל ות"ה סי' נ"ב), וכן ראוי לנהוג, וכן נוהגין במדינות אלו. ויכוין שיהא ראש המזווה, דהיינו שמע (דברים ו, ד) לצד פנים, ושיטה אחרונה לצד חוץ.

חלק ג. מתי ישנו חיוב לקבוע מזווה?

1. שולחן ערוך יורה דעה רפ"ו: כ"ב - מתי לקבוע מזווה בארץ-ישראל ומחוצה לה.

השוכר בית בחוצה לארץ והדר בפונדק בארץ ישראל, פטור ממזווה שלשים יום. והשוכר בית בארץ ישראל, חייב במזווה מיד, משום ישוב ארץ ישראל.

2. גיליון מהרש"א, יורה דעה רפ"ו: כ"ב-רכישת בית בארץ-ישראל ומחוצה לה.

משמע דאם הבית שלו חייב מיד.

מכאן עולה שאדם שרוכש בית מחוץ לישראל מחויב באופן מידי.

חלק ד. נישוק המזוזה

1. רמ"א, שולחן ערוך יורה דעה רפ"ה: ב'

הגה: י"א כשאדם יוצא מן הבית יניח ידו על המזוזה (מהרי"ל שם ומוכח בעבודת כוכבים דף י"א), ויאמר: ה' ישמר צאתי וכו' (במדרש). וכן כשיכנס אדם לבית, יניח ידו על המזוזה.

חלק ה. בדיקת המזוזה

1. יומא י"א, א'

דתניא מזוזת יחיד נבדקת פעמים בשבוע ושל רבים פעמים ביובל.

